

PIVNÍ LIST

od Bílé Holubice

No. 4 - červen 2014

Zcela závislý, nepravidelně vycházející občasník

O penzionu Bílá Holubice a jeho okolí

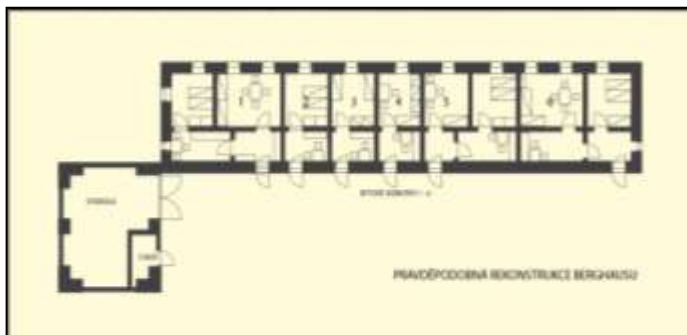
Hornické domky v Mokřinkách a Zálužném

Rozvíjející se těžba břidlice v polovině 19. století významným způsobem změnila strukturu zaměstnanosti místních obyvatel. Ti se, ze zemědělců a dřevařů, postupně stávali horníky a dělníky, kteří na povrchu dolů

štípáním a řezáním zpracovávali vytěžený materiál. Majitelé okolních statků pak svými koňskými povozy obstarávali distribuci břidlicových výrobků i do větších vzdáleností. *(na obrázku vlevo nízké dlouhé hornické domky č. 19 – bílý a za ním č. 39)* Zdejší lidé však s prací pod zemí a zpracováním břidlice neměli velké zkušenosti. Proto sem majitelé dolů zvali horníky z jiných těžebních oblastí a také specialisty z Durynska, kteří byli odborníky na těžbu a zpracování břidlice. Ti se tady začali usazovat a vedle neocenitelných

zkušeností, které předávali zdejším horníkům, si ze své vlasti přinesli také svůj typický dialekt. Jeho mnohé prvky byly pak převzaty do místního německého nářečí, které se zde udrželo až do vyhnání německy mluvících obyvatel po druhé světové válce. V okolí dolů byly pro zaměstnance stavěny z břidlice hornické domky - takzvané Berghausy. Byly to nájemní domky, stavěné z odpadové břidlice, v nichž i s rodinami bydleli do obce přichozí noví pracovníci, kteří zde neměli vlastní nemovitosti. Tady, poblíž Bílé Holubice, jich bylo postaveno několik. Do současné doby se dochovaly dva z nich, nízké dlouhé domky č. 19 a 39. Ze třetího domu č. 38 zůstala pouze podezdívka a schodiště od nedaleké studny. U Berghausu č. 39 je na obnaženém zdivu patrné, že břidlicové zdivo nebylo spojováno maltou, ale hlínou z pole. A stojí dodnes. *(dům č. 39 na obrázku vpravo; dole půdorys Berghausu č. 39 se 6 byty horníků; foto a nákres Berghausu Lumír Moučka).*

PIVNÍ LIST najdete také v elektronické podobě na www.strankach.os-zaluzne.webnode.cz a RS Bílá Holubice

O pivu a pivovarech

„Pozdvíhače korbela, nezabije cholera“

Pivo je nápoj, který je sám o sobě zdravější než voda. O tom jsme se zmiňovali už dříve a na tomto místě připomeňme také slova lékaře Guarioniho, působícího na pražském dvoře císaře Rudolfa II.: „České pivo silné jest, nanejvýš pak piva rakovnická a slánská, mohou být člověku i škodlivá. Naopak pivo obyčejné, vařené z ječmene a pšenice, dobře živí a posiluje ty, kdož je mírně pijí.“ Do kategorie silných piv se řadil také „Sameček žatecký“, který byl zejména v Praze oblíben. A tady se na chvíli zastavme u názvů českých piv. Už v minulém dílu jsme vzpomínali opavský březňák neboli mařec, za velmi dobrý byl považován samec nebo sameček, jindy byla dávana přednost hořkým pivům, označovaným jako horčák, hořčák nebo horauda. Také jsme již zmínili pivo popeněžné, jak se říkalo pivu lacinému, které toliko po jednom penízi prodáváno bylo. Název tedy označoval pivo nevalné kvality. V 18. století se takovým pivům začalo říkat z němčiny přejatým názvem *lantbír* (Landbier). Dalším označením jistého, tentokrát však velmi kvalitního druhu piva, byla *bába*. Slovo Bába podle Jungmannova výkladu, znamenalo zisk, výdělek nebo také *nádavek*; tedy něco, co někdo dostal navíc. A tak se označení *bába* vžilo pro pojmenování speciálního piva, které podle úmluvy s majitelem pivovaru, mohli v práci pro svou spotřebu pít sládek a pivovarská chasa. A podle toho si ho taky navařili... Zastavme se ještě na chvíli u jednoho starého označení piva, které si ve svém názvu uchoval až do současnosti jeden z našich nejznámějších pivovarů. Je to **kozel**. Není to však pivní název staročeský a ani původní. Vžil se podle místa, kde se původně toto pivo vařilo. Bylo to město *Eimbeck*, ležící nedaleko Hannoveru v Německu.

Tam vařili silné husté černé pivo, které se rozváželo daleko, po celé střední Evropě a pod názvem *embekské* bylo známé i v Českých zemích. Říkalo se o něm, že *velmi život čistí* (pomáhá při zažívání, snad i urychluje). A jak uvádí Zíbrt: „místní název *Eimbeck* byl postupně komolen a zaměňován v slovo *Aimbock*, dále pak *ein Bock* a nakonec pouze *Bock*,“ což česky znamená - **kozel**.

A ve Velkých Popovicích vařili nejen onoho lékařsky doporučeného kozla - stolní medicínské černé pivo, jež „dobře živí a posiluje ty, kdož je mírně pijí,“ ale také speciální pivo světlé za 2,60 Kčs (snad ne popeněžné?). A kromě toho ještě i 12% světlého pasterizovaného kozla, určeného speciálně pro azbukou píšící a azbukou čtoucí zákazníky. A všechno to byl **kozel**.... No, ale co by na to řekl soudruh Stalin?

O hospodách a krčmách

„Není té krčmy, aby v ní při kvasu někdy i svády nebylo“

J.A.Komenský – Moudrost starých Čechů za zrcadlo potomkům vystavená.

Snad nejčteněji používaným označením těchto zařízení, poskytujících dobrou pohodu, je typicky české slovo – **hospoda**. To však neznamenalo vždy jen prostory, poskytující pohostinské služby. Dříve bylo slovo "hospoda" pojmenováním pána domu nebo paní domu, vyvinulo se patrně ze staročeského oslovení – „gospodja“, srovnatelného s dnešním „pane“. Z ruštiny známe slovo **господин**, což znamená totéž. Člověk, který využíval něčí pohostinství, například na statku, oslovoval své hostitele slovem „hospodo“. Postupně se však název hospoda začal používat pro zařízení určené pro ubytování za poplatek a pro dům nabízející občerstvení. Ačkoli v současnosti je název hospoda často používán i pro kvalitní restaurace, snaží se o vytvoření dobové atmosféry staré městské či vesnické pohody, jak tradičními jídly, tak zařízeními interiéru, přesto je tohoto slova převážně používáno v hanlivém smyslu. Slovem hospoda je dnes, mnohdy neprávem, pojmenováváno restaurační zařízení nižší úrovně, určené zejména pro „přímé“ požívání alkoholu. Mezi lidem bylo a je takové zařízení často nazýváno „trojka“ a „čtyřka“, někdy „nálevna“, pajzl nebo knajpa. A do této kategorie, chtě nechtě nějak patří i **pivnice**. I

zde název jednoznačně říká, k čemu to zařízení především slouží. Ono opravdu velice rozdílně zní, když našinec své partnerce sdělí: „Jdu do hospody“ nebo „Jdu do restaurace.“ Ta slova v mnohém napovídají, co tam budete dělat, proč tam jdete. Určitě jste také někdy slyšeli z úst, jinak tak něžných, výhružně znějící otázku: „Ty jsi byl zase v hospodě?“ No, ale co s tím už naděláme, že?

Dalším velice častým termínem je slovo - **hostinec**. Ve slově hostinec cítíme, že jde o trochu jiné zařízení než hospoda nebo pivnice. Jakoby tam šlo o něco jiného, kvalitativně vyššího. Hostinec byl dům pro cizince, hosty, hostinný dům. Hostinec označoval místo, kde se hostům poskytoval placený nocleh. Cizinci zde mohli nocovat, byly tu také stáje pro koně a místo pro vozy. Dodnes si pamatujeme označení „ubytovací hostinec.“

Výraz **restaurace** je původně z latinského slova, znamenajícího znovuoobnovení či uvedení do původního stavu. **Restaurátor** obnovuje krásu uměleckých děl, do původního stavu se snaží restaurovat sochy, obrazy a podobně. **Restauratér** je ten, kdo znaveným, hladovým a žíznivým poskytne posezení, jídlo a pití. Čímž obnoví jejich síly a pomůže jim vrátit se do původního stavu. Restauraci známe jako místo, kde je možné se nasytit a napojit. V multikulturním středoevropském prostoru, v

českých zemích, byla také oblast pohostinství významně ovlivněna německými vlivy. V pohostinských službách se běžně setkáváme s termíny: šenkovat, šenkovna, šenkýř, šenkýřka, lokál, harena, pajzl. V němčině nalezneme jejich lingvistické příbuzné: die Kneipe, die Butike, der Schänk, der Kretscham. Významy slov se rovnají „českým“ slovům **knajpa**, **putyka**, **šenk** nebo **krčma**.

Ze staročeského slovníku se dozvídáme, že „**šenk**“ byl původně číšník, vyšší dvorní hodnostář, mající dozor nad nápoji. „Šenkovanie“ znamená šenkování, čepování, nalévání. „Šenkový“ je mistr výčepní, „šenktyš“ je nálevní stůl. „Krčemník“ je zase označením toho, kdo vysedává v krčmě. „Krčemný“ je

hospodský, „krčemná“ příhoda je ta, která se odehrává v krčmě. **Krčma** byla určena především ke stravování a uhašení žízně. Ale také někdy poskytovala útulek či nocleh. Ono to zase nebylo tak striktní. A abychom pro příklad nechodili daleko, jednu **krčmu** jsme tady, v okolí nedaleko Melče, měli i my. Od

třicetileté války se při cestě, vedoucí z Melče směrem do Domoradovic, v záznamech objevují zmínky o polní krčmě, zvané **Dubová krčma** – **Eichen Kretschen**. Tento hostinec stál v místě, kde je dnes, u silnice od Melče směrem k Hradci, osada 4 stavení, zvaná Dubí. Krčma sloužila především formanům jako místo, kde zastavovali se svými povozy, aby tu restaurovali své síly, pojedli a napojili sebe i své unavené koně. Měli za sebou prudké stoupání ze Žimrovic k Domoradovicím a před sebou vidinu dobrého a

vyhlášeného piva z panského pivovaru v Melči. A bylo tu levněji, než v hostincích v Melči. Na připojeném výseku z mapy prvního rakouského vojenského mapování z let 1764-1768, jsou mimo Melče (Mölsch), vidět také Lipina, Neudorf, (což jsou dnešní Filipovice) a Neuhof – Nový Dvůr. V údolí Melečského potoka vidíme Holubkův mlýn a vedle něj zvláštní, do kříže postavenou zděnou stavbu. Označena je jako „Alt Heilig“ a jedná se o původní melečský kostel. Podle některých pramenů celá obec Melč stávala původně kolem tohoto objektu, zvaného česky Kostelíček, ale na počátku třicetileté války byla zničena a později postavena nově tam, kde se nachází dnes. Jenom Kostelíček na původním místě zůstal a postupem času chátral. Když se později zřítíl, neměla obec žádný kostel až do konce 19. století, kdy byl v Melči hrabaty Razumovskými postaven nynější farní kostel sv. Antonína Paduánského. *PZ*

O naučné stezce Dědictví břidlice

Na konci září 2013 byla do provozu slavnostně předána naučná stezka dědictví břidlice, která začíná a končí u penzionu Bílá Holubice. A musíme konstatovat, že to byl dobrý počín, který zdejší krajinu a její, dosud skryté a

málo známé hodnoty, dokáže přiblížit mnoha zájemcům. Jenom do konce roku 2013 prohlídku stezky a návštěvu Imaginária břidlice (zcela netradičně pojaté expozice o těžbě této suroviny nav Zálužném a okolí) navštívilo téměř 500 turistů a školních dětí. V letošní sezoně se již počet těch, kdo se k nám vypravili, blíží k číslu 1000 a každý týden členové občanského sdružení Zálužné po stezce provádějí další zájemce. Jenom při zahájení turistické sezony a stavění máje 1. května, na stezku a do expozice zavítalo přes 400 lidí. Zajímavé byly ukázky práce při pokrývání střech břidlicovými šablonami, které předvedl mistr pokrývač pan Richard Mlýnek. Zájemci si mohli sami zkusit opracovat břidlicové polotovary a vyrobit z nich střešní tašky i jiné předměty (srdíčka, autíčka a podobně). Proběhl také další ročník mistrovství severní

polokoule v plivocvrnku a novým mistrem se stal Ruda ze Zálužného. Akce sklídila zasloužený pozitivní ohlas všech zúčastněných. Jenom některé osoby, prohlašující se za „rodové chataře“ z chat v určitém úseku stezky, své vnitřní trauma dosud nezpracovaly a na kolemjdoucí ne zrovna přívětivě pokřikovaly. Ty osoby i jejich pes.

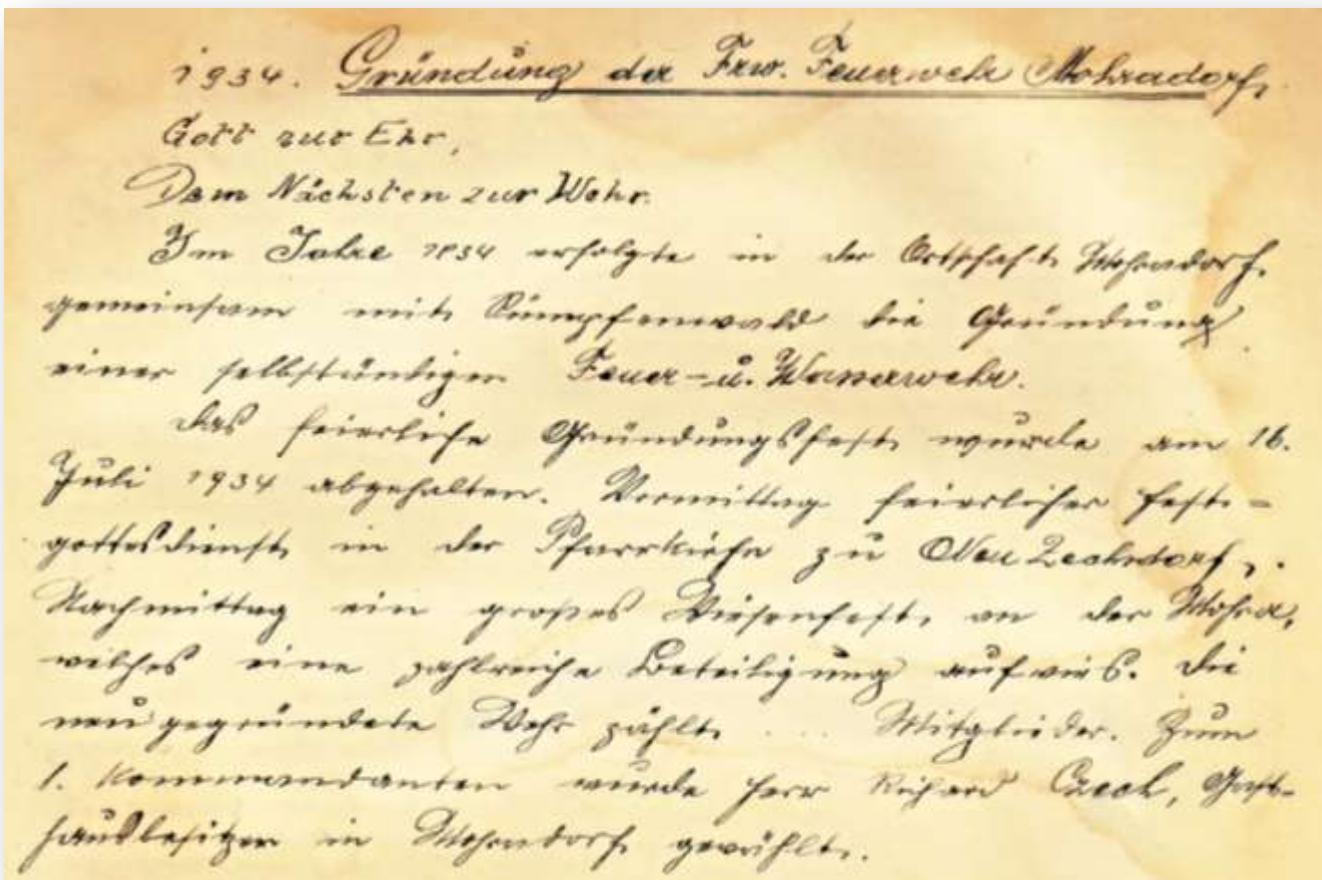
PIVNÍ LIST najdete také v elektronické podobě na [www stránkách: os-zaluzne.webnode.cz](http://www.strankach.os-zaluzne.webnode.cz) a RS Bílá Holubice

O založení hasičského sboru v Zálužném

Gott zur Ehr, dem Nächsten zu Wehr - Bohu ke cti, bližnímu ku pomoci

To jsou slova, která nacházíme na mnoha praporecích spolků dobrovolných hasičů a jsou uvedena také v záhlaví zápisu kroniky Nových Těchanovic a osady Zálužné z roku 1934:

Ve druhé polovině 19. století začaly v obcích Rakousko-Uherska vznikat hasičské spolky. Prvním na území celé monarchie, byl hasičský sbor, složený z převážně z německy mluvících obyvatel, založený v roce 1850 v Zákupcech. V Nových Těchanovicích spolek dobrovolných hasičů - Freiwillige Feurewehr, vznikl postupně, v letech 1888-1894. V roce 1894 už v Nových Těchanovicích stála hasičská zbrojnice a sbor měl vedle ruční stříkačky, také veškeré vybavení, potřebné k úspěšnému hašení požárů. Zbrojnice stojící u silnice, mezi statky č. 23 a 24, tedy tam, kde je dodnes, však byla původně dřevěná. Až v roce 1910 byla přestavěna na zděnou, s dřevěnou věží k sušení hadic. *(na dobové fotografii vlevo)* Až o hodně později, v roce 1937, pak tamější hasiči získali stříkačku motorovou. V případě požárů zasahovali novotěchanovičtí i v Zálužném. Situace se změnila v roce 1934. Tehdy se zálužneští občané dohodli, že si založí svůj vlastní „Freiwillige Feurewehr“. Mohli si to dovolit, protože osada v meziválečném období velmi zbohatla. Zažívala velký rozvoj, spojený s rozmáhajícím se turistickým ruchem. Tehdy si totiž mnoho lidí, kteří se chtěli léčit v nedalekých Janských Koupelích a nechtěli utrácet za drahé ubytování v lázních, hledalo levnější bydlení v nedalekých obcích. Právě toho

PIVNÍ LIST najdete také v elektronické podobě na [www stránkách](http://www.strankach.cz): os-zaluzne.webnode.cz a RS Bílá Holubice

využívali obyvatelé Zálužného a v malebné obci, ležící jen dva kilometry od lázní, v romantickém údolí řeky Moravice, začaly vyrůstat penziony (např. domy č.p. 29, 32 nebo 35). Velké ubytovací kapacity nabízel také zdejší nově přestavěný Czechův hostinec nebo obchod č.p. 43. Zálužná si v té době (v r. 1928) mohla dovolit postavit i novou, moderní školu a v obci o 44 popisných číslech, bylo tehdy 11 objektů, nabízejících a poskytujících ubytování „luftákům“.

A tak, jak vysvítá ze zápisu v kronice, v letošním roce **je tomu už 80 let**, co byl v obci Zálužné – Mohrardorf, založen Freiwilliger „Feuer - und Wasserwehr.“ Tedy sbor dobrovolných hasičů. Ten však měl, vedle úkolů, spojených s hašením případně vzniklých požárů, už v názvu zakotveno ještě jedno

důležité poslání. Byl také Wasserwehrem – měl tedy záluženské občany a jejich majetek chránit i proti vodě. Obec leží v úzkém, kaňonovitém údolí řeky Moravice a její níže položené domy, zejména ty v okolí mlýna, byly často, při povodních, zaplavovány. Takovou výsadu, být i ochráncem proti vodě, v názvu starší hasičský sbor z Nových Těchanovic, neměl. Nebylo to potřeba, Těchanovice leží na kopci a žádný vodní tok jimi neprotéká. A mezi oběma sbory byl ještě jeden významný rozdíl. Záluženští hasiči měli již od svého vzniku hasičskou zbrojnici (*na vedlejším obrázku*) a v ní už od počátku novou motorovou stříkačku. Ta byla určena nejen k čerpání vody při hašení požárů, ale také ze sklepů zatopených domů. V Těchanovicích se podobné stříkačky dočkali až o tři roky později.

Pozemek pro stavbu hasičské zbrojnice poskytli majitelé záluženského statku č. 8, manželé Charlotte a Franz Olbortovi. Vyčlenili pro ni část bývalého břidlicového dolu v horní části obce, vedle hornické kaple. Tu nechala v r. 1897, jako památník všem, při těžbě břidlice zahynuvším horníkům, postavit Julie Gebauerová, od níž Olbortovi v roce 1906 statek i s dolem a kaplí koupili.

Kronikářský zápis nám také přibližuje, jak probíhala slavnost při zahájení činnosti hasičského sboru. Dne 16. července 1934 byla nejprve, v dopoledních hodinách, ve farním kostele v Nových Těchanovicích, sloužena slavnostní mše. Odpoledne pak byla na louce u řeky Moravice, pod záluženským mostem, veselice. Při ní byla také předvedena a posvěcena nová stříkačka. Ta byla později zavezena do nové zbrojnice a hasiči se sešli v Czechově hostinci č. 17. Na ustavující schůzi pak byl prvním velitelem záluženských hasičů zvolen místní restaurátér Richard Czech. (*na obrázku je Czechův hostinec „zum Mohrastrand“ – Na břehu Moravice, v jehož patře a podkroví byly pokoje pro letní a lázeňské hosty*) Spolek dobrovolných hasičů v obci fungoval až do 80. let 20. století. Do konce války jako německý, od roku 1946 pak český. V padesátých letech se z hasičů stali požárníci, kteří byli jednou z významných organizací v obci a pamětníci vzpomínají na zdejší vyhlášené, hojně navštěvované hasičské plesy. Jen ta motorová stříkačka jim nezůstala. V průběhu války byla zrekvírována a poslána do kteréhosi z větších měst, kde měla být údajně lépe využívána. A záluženští hasiči dostali starou ruční stříkačku z Těchanovic. Na počátku šedesátých let jim pak byla přidělena vyřazená Tatra 805 a dočkali se i jiné, starší motorové stříkačky.

(fotografie z archivu Z. Spáčila)

Pozvánky:

**Srdečně Vás zveme na 20. prodloužení
Cesty česko – německého porozumění**

**21. června 2014 * Ve 14.00 hodin na úpatí Červené Hory –
Guntramovice * Úvodní slova "Kladení dalších desek – přijetí nových
účastníků Cesty" Prátelská debata účastníků
Mše k uctění památky dr. Waltera Kotrby z Erlangenu, inspirátora
výstavby Kaple Cesty česko- německého porozumění.
Před vlastní mší krátký proslov a čtení z knihy Waltera Kotrby „Jeden
Pražák mezi válkou a mírem“, dále hudební vystoupení Šárky
Drobnákové, členky Chrámového sboru z farnosti moravskobereounské**

XX

Na cestu česko-německého porozumění na svahu Červené hory za Guntramovicemi Vás srdečně zvou pořadatelé – členové občanského sdružení Vlastenecký poutník. A také všichni účastníci Cesty. Od roku 1999 zde bylo položeno na 140 desek. V roce 2012 zde byla postavena kaple.

Občanské sdružení ZÁLUŽNÉ, obec Staré Těchanovice, Parnost Vítkov,
Lesy ČR-Lesní správa Vítkov Vás zvou na

Tradiční pouť ke kapli
14 svatých Pomocníků v nouzi
na kopci Nickelsbergu
mezi Zálužným a Starými Těchanovicemi

konanou

v neděli dne 29. června 2014

Program:

- 11,00 slavnostní mše v kostele sv. Petra a Pavla ve Starých Těchanovicích
- 11,50 pěší pouť ke kapli 14 svatých Pomocníků v nouzi (cca 1,5 km)
- 12,30 pobožnost u kaple s připomínkou poutní tradice
- 14,00 přátelské posezení s programem pro děti i dospělé na hřišti ve Starých Těchanovicích

Ke kapli je také možno přijít po **červeně** značené turistické cestě, vedoucí od Janských Koupelí a rekreačního střediska „U brodu“ nebo od mostu a bývalého mlýna v Zálužném.

OBCERSTVENÍ ZAJISTENO

Na mši i u kaple zazpívá Vítkovský chrámový sbor a během odpoledního programu na hřišti ve Starých Těchanovicích zahraje Berounská dechovka a harmonikář.

Přijďte! Všechny Vás srdečně zveme.

Občanské sdružení Zálužné a Obec Staré Těchanovice

PIVNÍ LIST — občasník O.S. Zálužné a R.S. Bílá Holubice. Vychází nepravidelně. Redakční rada se průběžně obměňuje a pravidelně zasedá v Bílé Holubici v termínech: **jak kdy...**
Zodpovědný redaktor je zbaven způsobilosti k právním úkonům, neboť byl k tomu kompetentní osobou dne 18.10.2013 prokletý. Adresa redakce: Zálužné 42. Korespondenci, připomínky, nápady, podněty a výhrůžky zasílejte na: os.zaluzne@gmail.com nebo předávejte osobně členům redakční rady při jejím zasedání nebo i tehdy, když rada nezasedá. **Nazdar!**

PIVNÍ LIST najdete také v elektronické podobě na [www.strankach: os-zaluzne.webnode.cz](http://www.strankach.os-zaluzne.webnode.cz) a RS Bílá Holubice